

EFOP -1.3.5-16-2016-00573

Együttműködés, gondoskodás, sokszínűség, jókedv

Tanulókori tematika a fenntartható vidékfejlesztésről, faluról, közösségről

Miért kell átállnunk a fenntartható fejlődésre?

A világ alapvető folyamatai ma fenntarthatatlanok (**DENNIS L. MEADOWS: A növekedés határai**). A jelenlegi helyzetben mindenki arra vágyik, hogy minden olcsó legyen és minél többet fogyaszthasson. A kiút egyrészt a jó minőségű, hozzáférhető információk biztosítása, a döntések átláthatóvá tétele lenne, de ezt pont azok akadályozzák, akiknek a hatalmunkban állna a változtatás. Az embereket még a bevált negatív prognózisok sem tántorítják el a rossz szokásaiktól. Változtatni kell a szokásainkon, le kell szokni a pazarlásról és a nem létező szükségletek kielégítésére épülő termelésről. Meadows szerint az emberiségre egyáltalán nem jellemző, hogy felkészül egy várható krízisre és időben elhárítja a veszélyt.

„Úgy tűnik, eljött az ideje annak, hogy újra megtanítsuk az embereket a helyben rendelkezésükre álló erőforrások természetének és nagyságának megismerésére s mindenekelőtt ismét tudatára ébresszük őket, hogy maguk is részei egyénileg és közösen ezeknek az erőforrásoknak. Ez, minden bizonnyal a számunkra eddig hivatkozási alapul szolgáló gazdasági modell mélyreható átalakítását, illetve a fizikai és emberi erőforrások eddigi felhasználási módjának megváltoztatását igényli. Ezen túlmenően ez megköveteli továbbá, hogy változás menjen végbe a gazdasági modellünk által társadalmainkban kialakított egyéni és kollektív gondolkodási módban is.

Főként azonban mindez azt feltételezi, hogy mindenütt, valamennyi térségünkben, beleértve az elmaradott területeket is, és elsősorban ott, meginduljon a férfiak és a nők széleskörű képzése annak érdekében, hogy erőforrásaikat másképpen értékeljék és az eddiginél jobban hasznosítsák.” Maurice, ALLEFRESDE

A tanulókori helyi fenntartható életmód programok célja az emberek összehozása és a közös cél megértése, hogy az egymást ismerő, valódi közösségben élő csoportok helyi stratégiát és cselekvési tervet alakíthassanak ki az esetleges világméretű krízis túléléséhez...

Magyarország jelenlegi globális kiszolgáltatottsága miatt nemzetbiztonsági kérdéssé vált az egészséges helyi élelmiszertermelés és a megújuló helyi energiákra való átállás.

Az országot adottságai alkalmassá teszik arra, hogy élelmiszerben saját szükségletének több mint kétszeresét állítsa elő. Vízkészlete, termőföldje stratégiai érték.

E célok legfőképpen a helyi gazdaságon alapulhatnak, melyhez a települések és kistérségek egy saját fenntartható stratégia kidolgozása és megvalósítása útján juthatnak.

Javasolt tematika:

- Mit jelent a fenntartható életmód?** A fenntartható fejlődés a jövőért küzd. Az emberiség gondoljai az igények túlzott megnövekedéséből erednek, és ezeknek mérséklése lenne a fenntarthatóság fő feladata. Ma már szinte mindenki ismeri és elismeri, hogy a jelenlegi gazdasági és társadalmi szerkezetben az anyagi fogyasztás növelése nem fenntartható. A fenntarthatóság fő indikátora a környezet terhelése, az „ökológiai lábnyom”, nagysága. Aggasztó adat, hogy a jelenlegi „lábnyom” bolygónk másfélszeresét igényelné máris. Ökolábnyomunk csökkentésére öko-cimkés termékekkel, kék-technológiákkal törekszünk, termékeink gyártását életút-elemzés előzi meg. A Günter Pauli által leírt kék gazdaság modellje az ökoszisztémák működési modelljét alkalmazza (zárt anyag-ciklusokra törekszik).
- Az alternatív közigazdaság a jólét vagy jól-lét különbségét taglalja.** Egy „létrontási spirálban” vergődünk, mely abból áll össze, hogy az ember ma minél több pénzt akar. Ennek érdekében egyre többet dolgozik, de ahhoz, hogy az általa megtermelt javakból pénz legyen, valaki másnak egyre többet kell fogyasztania. Ennek finanszírozásához tőkére van szükség, aminek fedezetére hitel szolgál. A hitel kifizetéséhez viszont pénz kell, ennek előteremtéséhez egyre többet kell dolgozni, és így tovább. Ez a szemlélet vezetett a környezet degradációjának mai fokáig, amiről tovább kellene lépni. Az önzésből az együttműködésen át végül a globális felelősségvállalásig. A megoldást az úgynevezett rugalmas erő fejlesztése jelenti szemben a mostani, hatékonyság központú fejlődéssel. A rugalmas erő azt a képességet jelenti, amelynek segítségével egy rendszer valamilyen drasztikus behatást követően képes visszatérni

normális működési állapotába. Például Japán a hatékonyság jegyében szinte teljesen átállt néhány éve az azonnali gyártás rendszerére. A raktározási költségeken való spórolás érdekében a gyárak szinte teljes mértékben a megrendelések szerint, azonnal állították elő termékeiket. A fukusimai atomerőmű leállása után azonban a gyárak jelentős része sem tudott termelni, így szinte azonnal hiány lépett fel az országban számos termékből. Magyarországon is ennek a rugalmas erőnek a növelésére van szükség annak ellenére, hogy ez ellentmond a hatékonyság és az azonnali nyereség mai vezényszavainak.

3. **A víz élet.** A huszadik században a vízhasználat majdnem dupla akkora mértékben növekedett, mint a Föld lakossága. Az édesvíz mindössze 8%-át használjuk fel háztartási célra, 70%-a öntözésre, 22%-a pedig ipari célokra megy el. Ez azt jelenti, hogy egy tudatosabb vízgazdálkodás megvalósítására van szükség. A csapadék egy része a talaj átnedvesítését szolgálja, míg fele-kétharmada párolgás révén a Kis Vízkör újbóli csapadékképző hatását segíti elő. Ehhez azonban szükség van a természetes rendszerek vízmegtartó hatására (elsősorban a növényzetre, a

természetes medrek kanyargósságára valamint a természetes árterek befogadóképességére). Ami kiürül e rendszerből, az a Nagy Vízkörbe kerülve elfolyik a tengerekbe (azok párolgási felületét azonban nem növeli, ezért kikerül a szárazföldek körforgásban lévő vízkészletéből.) Vagyis az ember azzal, hogy várossá, úttá burkolja, vagy szántóvá, csupaszítja a tájat és „nagyvízi mederré” csonkolja a folyókat, hatást gyakorol a csapadékképződésre (és a hőszabályozó rendszerre).

4. **Anyaföldünk – földanyánk, Gaia.** A talajcsúcs problémája, hogy gyorsabban pusztul a termőtalaj, mint ahogyan megújul. Magyarországon naponta 130 hektár zöldterület vész el - az Európában példának tekintett Németországban is 90 hektár naponta! Fontos talajaink termékenységének megőrzése, vegyszermentes javítása, ennek érdekében a környezet-megővő mezőgazdálkodás, komposztálás, remediáció - a talaj szennyezettségének megszüntetése. A falvak a városok rekreációs és élelmiszerellátó partnerei: FALU-VÁROS ÚJSZÖVETSÉG.
5. **Mire jó, hogy nem vagyunk egyformák?** Aggasztó a biodiverzitás rohamos csökkenése. Az emberi beavatkozás követ-

keztében kb. óránként kihal egy faj, míg a természetes kihalás 1-5 faj lenne évente. Az élő rendszerek stabilitását a *biológiai sokféleség (biodiverzitás)* garantálja, léte a földi ökoszisztéma túlélésének záloga. Az is világossá vált, hogy a biológiai sokszínűség megőrzése nem egy költséges és nehezen kivitelezhető feladat, hanem egy bölcs és költséghatékony befektetés az egész emberiség számára. Ennek ellenére a legtöbb iparosodott állam vezetője folytatná a föld intenzív kizsákmányolását (a trópusi őserdők irtásával előállított bio-üzemanyag, túlhalászat, etc.). Mit tehetünk mi a *biológiai sokféleség* megőrzéséért? Természetvédelem a lakókönyezetünkben, környezetmegővő mezőgazdálkodás. Ismerjük meg az agrodiverzitást, a tájfajták „használatát” megőrzését, hazai civil és állami génbankjainkat, a permakultúrát. (a természetben zajló természetes ökológiai folyamatok utánzása)

6. **Élelmiszerbiztonság a hétköznapokban.** Többen megkérdőjelezzik, hogy valóban ártalmatlanok-e azok az adalékanyagok, amiket élelmiszereinkkel együtt nap, mint nap elfogyasztunk. A boltok, áruházak polcain alig találunk olyan terméket, amiben

ne fordulna elő élelmiszeradalék. Néhány adalékanyag allergiás reakciót válthat ki, különösen a tartósítószer, a színyanyagok és az ízfokozók. Mik azok az E-számok? GMO növények és hatásaik az élővilágra. Az élelmiszer útja a szántóföldtől az asztalig. „Azzá leszel, amit eszel!” Legyünk tudatos vásárlók! „Lassú étel”-mozgalom.

7. **Mit kell tudni a környezetbarát alternatív energiákról?** Ennek ellenére, hogy a széndioxid kibocsátás okozta valamint az olajtartalékok kimerülése miatt kialakuló problémákra évtizedekkel ezelőtt is felhívták már a figyelmet, egyelőre nem történt drasztikus változás. A káros anyag kibocsátás folyamatosan nő, az olajtól való függőség megszüntetésére sincs megfelelően hatékony válasz. Jelen pillanatban mintegy 40-50 százalékkal több erőforrást használunk, mint amennyit reprodukálunk, ami olyan, mint folyamatosan hozzájárulni a bankban lekötött pénzhez, majd csodálkozni azon, hogy az nem kamatozik. Megoldás a föld-hő, a szél- és napenergia, valamint a biomassza hasznosítás.
8. **Öko-építészet, ami** nem csupán saját szükségleteire koncentrálna, hanem a következő generációk igényeit is szem előtt tartja, mint pl. a passzív-ház, a szalmabála-ház, a föld-házak stb. A passzív házak kiemelkedő hőszigetelésüknek köszönhetően nem igényelnek hagyományos fűtési rendszert. A kívánt hőmérséklet eléréséhez szükséges viszonylag alacsony hőmennyiséget főleg a napsugárzásból, illetve az épületben tartózkodó személyek és műszaki berendezések által kisugárzott hőből fedezik.
9. **Szervezzük meg magunk a jól-létünket!** „A krízis és az esetleges katasztrófák kivédésére fő cél az emberek összehozása a közös hely és közös munka által. Mert az egymást ismerő, valamelyest közösségben lévő csoportokra lesz a legnagyobb szükség...” (D.L. MEADOWS 2011.) A rendszerváltozást követő gazdasági változások szétzilálták a korábbi kis-közösségeket. Ma már a fejlett társadalmak működését és reprodukcióját veszélyezteti a fogyasztói társadalom elidegenítő, individualista életmódjának („singl” nők - kontra macho férfiak) majmolása. Fontos a korábbi önszerveződési tradíciók (*kalács körök*) feléledése és korunk próbálkozásainak („szívesség bankok”) megismerése és helyi kipróbálása. A világszerte egyre népszerűbb ún. „lassú mozgalom” célja egyáltalán nem a konzervativizmusról szól. Sokkal inkább a „Minőség vagy mennyiség?” kérdéséről, azaz a valós értékek megőrzéséről, melyeket mindig veszélyeztetett az esztelen pénzhasználat filozófiája. Többször bebizonyosodott már, hogy a minőség és a mennyiség örökös fordított arányban vannak egymással. Nem lehet az egyiket úgy növelni, hogy az ne menjen a másik rovására. Ez így van a gazdaságban és az élet minden területén is.
10. **Legyél aktív állampolgár!** Fejezzük be a magyarokra oly jellemző önsajnálatot, ehelyett inkább kísérjük figyelemmel az önkormányzataink munkáját és vegyünk részt a helyi közéletben. Gondolkodjunk el azon, hogy mi mivel jobbíthatnánk a lakókönyezetünket, lakóközösségünk életét!? A demokratikus kommunikáció elterjedése lassan halad a volt szocialista országokban. Ismerkedjünk meg pl. azzal, hogy mi is az az *állampolgári tanács*?

A fenti témák áttekintő jellegű lakossági ismertetésével és megbeszélésével, a helyi szakértők bevonásával elkezdődhet az alapvető szükségletekben *önellátó* települési-kistérségi stratégia **közösen történő** kialakítása.

Összeállította: Balogh Judit Anikó környezetvédő szakértő / BKNSZ

Budapest, 2017.